

VIEDOKLIS

DAINA RATNIECE,
Kultūras ministrijas Arhīvu,
bibliotēku un muzeju nodaļas
vadītājas vietniece

Saskaņā ar Muzeju likumu pašvaldību muzejiem ir pienākums akreditēties ne agrāk kā triju un ne vēlāk kā piecu gadu laikā pēc muzeja dibināšanas. Tas nozīmē izpildīt akreditācijas prasības, kuru starpā ir prasība uzskaitīt muzeja krājumu, nodrošināt telpas, kas garantē muzeja krājuma saglabāšanu. Diemžēl ne visi pašvaldību finansēti t.s. muzeji to spēji, jo līdzekļu bieži vien pietiek tikai darbinieka algošanai, kas vairākumā gadījumu strādā par ļoti niecīgu samaksu, reizē pildot vairākus amata pienākumus ne tikai muzejā, līdz ar to muzeja darbs viņam ir tikai viens no daudzajiem. Zināma iezīja no situācijas ir grozījumi Muzeju likumā, kas stājas spēkā no 2018. gada. Tie paredz, ka atzīstama arī krātuvju, kolekciju, ekspozīciju u.c. kultūras mantojuma objektu eksistence, kuri izveidoti ar mērķi īstenot kādu no muzeja pamatfunkcijām. Tā vairākas pašvaldības ir izvēlējušas nelietot muzeja vārdu, bet pārsaukt agrākos muzejus par novadpētniecības centriem, kultūrizglītības centriem, ekspozīcijām un tamlīdzīgi. Protams, iestādes nosaukuma maiņa neatrisina krājuma pārvaldības trūkumus. Iespējams, reizēm ir situācijas, kurās priekšmetiem labāk būtu atrasties citur, teiksim, blakus esošā akreditētā

muzejā. Taču katrs gadījums jāvērtē atsevišķi, jo objektīvie un subjektīvie apstākļi mēdz būt ļoti dažādi.

Pēdējos divos gados ir akreditēti tikai viens pašvaldības muzejs. Tas ir Smiltenes novada muzejs. Šis ir ļoti patīkams piemērs tam, ka pašvaldība saprot, ka muzeja pastāvēšana nav iespējama bez finansiāliem ieguldījumiem gan muzeja darbības nodrošināšanā, gan darbinieku profesionalizācijā.

Jānošķir, vai priekšmetu īpašnieks ir pašvaldība vai tas pieder privātpersonai. Ja priekšmetu īpašnieks ir pašvaldība, tad būtu jānodrošina pienācīga krājuma pārvaldība, jo tas tiek uzturēts no pašvaldības budžeta, līdz ar to pašvaldība ir uzņēmusies atbildību par tā aprūpi. Jebkurā gadījumā muzeja akreditācija ir tā īpašnieka vēlmē un izšķiršanās (un arī atbildības uzņemšanās).

Gaidāma novadu reforma. Katrā lielajā novadā ir vēstures un novadpētniecības muzejs, ko uztur pašvaldība, vai nākotnē tam nebūtu jāuzņemas atbildība par pagastu vai mazajiem novadpētniecības muzejiem, šobrīd konkrētas atbildes nav iespējams sniegt. Domājams, katra pašvaldība šo jautājumu izlems atšķirīgi un muzeju pārvaldības modeļi būs dažādi. Ja kādam "lielajam" muzejam būs jāuzņemas atbildība par "mazajiem" muzejiem, tas nozīmē, ka muzejs ir jānodrošina ar papildu resursiem atbildības īstenošanai. Atbildība nevar būt formāla.

Pašu ļaužu dzīve muzejā

Pirms 15 gadiem Taurenē, ēkā, kur muižas laikā bijis ledus pagrabs, kolhoza gados krāsas noliktava, tika atklāta Taurenē novadpētniecības ekspozīcija. Ikdienā ne tikai taurenēši to sauc par muzeju.

Taurenē centrā bija brūkošas ēkas. Sākām ar tīrīšanu, jaukšanu. Kad tas bija izdarīts, spriedām, kā izmantot veco pagrabu. Tā kā novadpētniece Spodra Ergarde ilgu gadus pētīja Taurenē pagasta un apkārtnes vēsturi, bija savākts ļoti daudz materiālu un informācijas. Nospriedām, ka veidosim muzeju," atceras toreizējais Taurenē pagasta vadītājs Jānis Vīlps.

Tas bija laiks, kad katrs Piebalgas pagasts savu vasaru rīkoja Piebalgas kultūras svētkus, sabrauca kaimiņi un vajadzēja par sevi pastāstīt. "Tā bija laba iespēja sevi parādīt," uzsvē J. Vīlps.

Taurenē novadpētniecības ekspozīcija ir pagasta kultūras dzīves organizator Gintas Babres pārziņā. "Te Taurenē pagasta un cilvēku likteņi," viņa uzsvē. Izstaigājot ekspozīciju, var uzzināt par Lodes – Apšu baznīcu, Nēķena muižu, baronu

Panderu dzimtu, Brežģa kalnu, kas pagājušā gadsimta 20. - 40.gados bija pagasta baļļu un teātra izrāžu vieta. "1941.gada vasarā bija balle, puīši bija sagādājuši raketes, bet neizšāva, jo sākās karš. Vēl pēc kara Brežģa kalnā notika dažas zaļumballes," pastāsta G.Babre.

Taurenēši lepojas ar savējiem, kuri stāvējuši pie Latvijas brīvības sūpuļa, devuši ieguldījumu valsts tautsaimniecības attīstībā. Viņu vārdi ierakstīti gan pagasta, gan Latvijas vēsturē. "Skolotājs Kārlis Bormanis 1926.gadā Nēķena pagasta valdei uzrakstīja ierosinājumu, ka pagasts jāsauc par Taurenē. No 1927.gada te ir Taurenē pagasts," vēl vienu faktu izstāsta G.Babre un uzsvē, ka taurenēši lepojas ar muzeju, ar savu dzimtu saknēm. "Īpaši tie, kuri dzīvo citur, nodod materiālus, liecības par tuviniekiem, brauc uz muzeju, ved jaunākās paaudzes. Te var gūt priekšstatu par pagastu, cilvēkiem. Katrs atrod, uzzina ko interesantu, kaut vai ierauga, kā kādreiz izskatījusies kāda pazīstama vieta," saka kultūras darbiniece.

Jaunākais eksponāts ekspozīcijā ir Maijas Bārzdīņas nodotie Taurenē brunči. Viņas vecmāmiņa 30.gados dziedāja pagasta kori.

Gadu pēc ekspozīcijas atvēršanas, kad malkas šķūņa vietā tika uzcelta sabiedriska ēka, atce-

ras J.Vīlps: "Tad nolēmām, ka otrajā stāvā jāiekārto ekspozīcija par kolhoza laikiem. Tā jau ir šo laiku vēsture," teic J.Vīlps un piebilst, ka kolhoza kantoris kādreiz atradies blakus mājā, bet muzejā kolhoznieku dzīve.

Te Sarkanais stūrtis, priekšmeti, fotogrāfijas, dokumenti un medaļas liecina par ļaužu dzīvi kolhoza "Taurenē" pastāvēšanas 40 gados. Var uzzināt par ciema un kolhoza priekšsēdētāju devumu attīstībā, uzzināt, kāda bija kultūras, sporta dzīve, kā ritēja darbs. "Vēl tagad daudziem atmiņā zirgu izsole, kas bija milzīgs notikums, sabrauca no malu malām, arī Maskavas," bilst Ginta.

Viņa uzsvē, ka ekskursantiem nestāsta tikai par taurenēšiem, bet arī par kolhozu laikiem. "Daudzi paši bijuši kolhoznieki, un ekspozīcijā daudz kas ir labi pazīstams. Viņiem tā ir kā atgriešanās dzīvē pirms vairākiem gadu desmitiem. Jaunajai paaudzei kolhozs un tā laika ideoloģija ir kas ļoti neizprotams, taču ieinteresē, jo kaut ko stāstījuši vecvecāki," pārdomās dalās G.Babre un ir gandarīta, ka savulaik izveidoto muzeju novērtē ne tikai pašu ļaudis, arī ekskursanti.

J.Vīlps atceras, ka, iekārtojot muzeju, arī sprieduši, vai to akreditēt. "Sapratām, ka tas sarežģīti un arī prasa papildu finansējumu," pastāsta J.Vīlps. □

Atklāj laiku

Pirms trim gadiem Skujenē durvis vēra Zeiļu ģimenes izveidotais Krāmu un seno lietu muzejs.

Lailu un Guntaru interesē vēsture. Daudz palīdzējušas Guntara vecmāmiņas atmiņas. Viņa bijusi liela stāstniece. "Senās lietas un vēsture ir mūsu aizrašanās. Gandarījums, ka tas, kas interesē mūs, interesē vēl kādu," saka Laila un uzsvē, ka viss, kas ir muzejā, ir cilvēku saziēdods, tas, kas viņiem bijis mīļš, ko bijis žēl izmest.

Gana plašajā ekspozīcijā var apskatīt dažādas lietas gan no pirmās brīvvalsts, gan no padomju laikiem, gan vecākas. Te ikdienas sadzīves priekšmeti, darbarīki, dažādiem laikiem raksturīgais un cilvēku dzīvē noderīgais. Muzeja eksponāti ir gandrīz no visas Latvijas, arī Latgales, Liepājas. Ir arī lietas, kas padomju laikā atceļojušas no Baltkrievijas. "Katram priekšmetam ir sava stāsts. Tie ir tie vērtīgākie un interesantākie," pārliecināta Laila un atklāj, ka nekur citur neredzēs Latvijā lielāko maizes abru, kas ir no 1.pasaules kara beigām. Tā ir no Dzērbenes puses. Kad tur būvēja dzelzceļu, šajā pamatīgajā abrā mīcīja maizi.

Krāmu un seno lietu muzejā ir vairāki tūkstoši dažādu priekšmetu. "Dažreiz paši braucam paķaļ, citreiz mums atved, bijis, ka kāds atstāj pie durvīm. Tie, kuri te pabijuši, stāsta, ka ir tāds mu-

zejs, un cilvēki labprāt mums ziedo. Tagad jau lietu daudz, var sākt vērtēt, ko ņemt, ko ne," pastāsta saimniece.

Lailas un Guntara muzejs no daudziem atšķiras ar to, ka te ne tikai var apskatīt eksponātus, bet ar saimnieku atļauju darbarīkus drīkst izmēģināt. Kad apmeklē kādu citu muzeju, Laila atzīst, ka uzmanību pievērš eksponātiem, kuru nav pašiem, un tādiem, kuri ir, bet viņi nezina, kas tas tāds, kur to izmantoja. Zināšanas papildina arī apmeklētāji, ne reizi vien kaut ko jaunu par senajām lietām pastāstot.

"Muzeja apmeklējums jāpiesaka. Brauc grupas, rīkojam arī pasākumus, ballītes. Ekspozīcija nepārtraukti mainās, jo aizvien klāt nāk kas jauns, interesants. Lietas nav perfektā kārtībā, nav restaurētas, atjaunotas, bet tādas, kādas tās cilvēki nodevuši," stāsta skujeniete un atgādina: "Tas, kas šodien ir krāmi, pēc gadiem vairs tādi nebūs. Tie būs vēsturiski priekšmeti."

Par to, ka Krāmu un seno lietu muzejs kādreiz varētu kļūt par oficiāli atzītu kultūras iestādi, saimnieki pat nedomā. Tas ir laikietilpīgi un prasa līdzekļus. Muzejs ir viņu vaļasprieks, ne naudas pelnīšanai, un gandarījumu dod tas, ka te ir interesanti arī citiem. Telpas muzejam Laila un Guntars ir ē.

"Ceram, ka, tāpat kā cilvēki cits no cita uzzināja, ka mūs interesē senas lietas, viņi uzzinās par Skujenē esošo Krāmu un seno lietu muzeju," saka Laila Zeile. □

Veselavas muižas kādreizējā virtuvē atrodas Seno lietu kambaris. Tajā muižas apmeklētāji tiek vesti jau teju 20 gadu.

Sākt vākt vecās lietas gidi Rudīti Ignatjevu pamudināja pie kādas mājas redzētais - pagalmā ugunskurā tika dedzinātas vecas mēbeles, koka darbarīki, droška pārzāģēta uz pusēm un atdota ugunij. "Toreiz ar pagasta priekšsēdētāju Egilu Gruzdi pabraukājām pie veciem cilvēkiem, teicām, lai nodod kambarim. Mums ir noruna, ja kāds to, ko iedevis, grib atpaķaļ, var saņemt. Līdz šim neviens nav prasījis. Ir pierakstīts, kurš kādu priekšmetu devis," stāsta R.Ignatjeva un piebilst, ka vairs netiek ņemts viss, ko piedāvā. Bijušas reizes, kad kāds kaut ko atstājis pie durvīm.

"Te ir tas, kas piederīgs muižai. Muižā maizīti cepa, ar bezmenu svēra, medu svieda, kafiju mala, pienu centerēja un sviestu kūla, tāpat alu brūvēja, kāpostus ēvelēja, zirgus kopa, lūk, kalēja instrumentu kaste, veļu mazgāja, vilnu kārsa, dziju vērpa, zemi mērīja, graudus vētīja – ar ko to darīja, te var redzēt," rāda un skaidro gide.

Viņa atzīst, ka ļoti interesantas ir tikšanās ģimenēm. Vecākā paaudze atceras, ka kādreiz kāds darbarīks redzēts, vārbut ar to arī strādāts, jaunākā tādu redz pirmoreiz.

Priecājas, ieraugot zirglietas, stāsta mazbērniem, kā ar zirgu jājuši, braukuši, ganījuši, stāsta par savu bērību. Rudīte rāda veļas rulli. "Kur tikai jaunieši to negribēja izmantot – gan makaronu gatavošanai, gan plānas picu mīklas izgriešanai. Kambarī

Ķēķī kambaris

Foto: SARMĪTE FELDMANE

ir medus sviede, kurā var ielikt dažus rāmišus, kasti griež, tās kāju nostiprinot. Kāds jauniētis izdomājis tādu izgatavot vectēvam. "Viņš bija izgatavojis tik augstu kā medus rāmiši, kā vectēvs grieza, viss medus acīs. Toties bijusi varena medus balle," pastāsta Rudīte un piebilst, ka jauniētis atgriezies, izpētījis sviedi un sapratis, kur kļūdījies.

"Kādā mājā ieraudzīju krēslu bez spraišļiem, kas bija palicis uz trim kājām. Tā tas vairāk nekā desmit gadu stāvēja kambara stūrī. Kādudien ienāca cēsnieks Jānis Ēvele, kurš bērībā dzīvojis Veselavā, ieraudzīja krēslu, pajautāja, ko ar to darīsim. Uzreiz pateicu, ka te neko nepārdod, jo bijuši arī tādi interesanti. Viņš varētu šalabot. Drīz vien krēsls atgriezās visā savā godī-

bā," pastāsta Rudīte un piebilst: "Man vairākkārt prasījuši, kā man neriebjas tās vecās grabažas. Nē! Zinu, ko ar tām darīja, cik darba ielikts, lai to darbarīku vai zirgu sakas izgatavotu. Ja kas pirks, cik tas maksāja. Cilvēki ikdienā neaizdomājas. Katrai paaudzei kambaris raisa citas emocijas," saka Veselavas muižas un Seno lietu kambara gide. □

Lappusi sagatavoja
SARMĪTE FELDMANE

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par materiāla saturu atbild SIA "Cēsu Druva".

MAF
Mediju atbalsta fonds